

TEMA: VÅRD AV ÄLDRE

Vården måste bli personcentrerad

Vården av äldre står inför ett avstamp. Tack vare befolkningsutvecklingen ökar antalet äldre människor nu mycket snabbt. Detta ställer nya krav på vård och omsorg – för att möta framtiden måste vården bli personcentrerad och utgå från den enskilde äldres specifika behov.

EVA NILSSON BÅGENHOLM, leg läkare, specialist internmedicin; nationell äldresamordnare, Socialdepartementet, Stockholm
eva.nilsson.bagenholm@regeringskansliet.se

Det senaste århundrandets demografiska utveckling är fantastisk på många sätt. Andelen personer 65 år och äldre har mer än fördubblats och utgör i dag ca 19 procent. Medellivslängden var 2011 drygt 84 år för kvinnor och nära 80 år för män. Även antalet personer som uppnår en extremt hög ålder har ökat.

En majoritet av Sveriges äldre lever ett gott liv och klarar sig själva utan stöd från samhället långt upp i åren. Risken att drabbas av ohälsa ökar dock med åldern, och många drabbas av sjukdomar och skador som skapar ett stort behov av vård och omsorg. Detta temanummer handlar om hur vi kan förbättra befintlig vård och möta kommande stora behov.

Prognoser tyder på att antalet personer över 80 år kan komma att öka med ca 60 procent de närmaste två decennierna. Denna grupp svarar i dag för ungefär hälften av kostnaderna för äldreomsorgen. Höga hälso- och sjukvårdskostnader är vanligast i åldersgruppen 85–89 år.

Regeringen beslöt 2010 att satsa på att förbättra vården av de mest sjuka äldre. Målet är att »jag kan åldras i trygghet och självbestämmande med tillgång till en god vård och omsorg«. I dag beräknas ca 300 000 personer ingå i gruppen »mest sjuka äldre«, dvs personer över 65 år med omfattande nedsättningar i sitt funktionstillstånd till följd av åldrande, skada eller sjukdom.

Ett av många problem som möter de äldre är just att de flesta professionella endast har ansvar och kunskap om sin del av insatserna. För att bättre möta framtidens behov i äldrevården måste

vården utgå från den enskilde äldres egna behov, personcentrerad vård, och se den äldre som en kapabel person med egna resurser och förmågor. Den äldre blir ofta passiv i sjukhusmiljöer och äldreomsorg och betraktas som ett objekt. Detta trots att det är så viktigt att den äldre får vara en aktiv part i den gemensamt planerade vården och omsorgen.

I detta temanummer diskuteras svensk äldrevård; genomgående pekas på brister i kompetens. Patienter i livets slutskede befinner sig inom många olika vårdformer, men de har alla behov av att möta läkare med kompetens i palliativ medicin. Personer som bor och vårdas på särskilt boende har omfattande omvårdnadsbehov, ofta nedsatt kognitiv funktion och är ofta multisjuka. Om en god vårdkvalitet ska garanteras, måste kompetensen bland vårdpersonalen höjas. Trots att nutritionsrelaterade hälsoproblem är mycket vanliga inom vård och omsorg av äldre personer förbises de ofta. Aktivitet och rehabilitering stödjer ett hälsosamt åldrande, men dessa insatser behöver utvecklas.

Äldres läkemedelsanvändning har ökat påtagligt, eftersom möjligheterna att behandla sjukdomar och besvär långt upp i åldrarna förbättrats. Samtidigt ökar risken för läkemedelsrelaterade problem. Demens tillhör folksjukdomarna, ca 150 000 personer i Sverige är drabbade, och demensvården måste moderniseras. Depression är den vanligaste psykiska sjukdomen och leder till såväl lidande som ökad kroppslig ohälsa och är förenad med betydande överdödighet.

De flesta läkare träffar äldre patienter, vilka kräver särskilda bedömningar och åtgärder. Min förhoppning är att detta temanummer kan ge ny kunskap och inspiration till att utveckla vården för de mest sjuka äldre. ■

Citera som: Läkartidningen. 2013;110:CH13

INNEHÅLL

ARTIKLAR

1981 Palliativ vård – på väg mot en ökad kunskapsbas *Carl Johan Fürst, Carl-Magnus Edenbrandt*

1984 Kompetensen måste höjas på särskilda boenden för äldre *Anna-Karin Edberg, Marie Ernsth Bravell*

1987 Vanligt att kommunalt bistånd till äldre rör nutrition *Gunnar Akner, Stina Engelheart*

1990 Aktivitet och rehabilitering kan ge hälsosamt åldrande *Lena Borell, Susanne Iwarsson*

1993 Äldres läkemedelsbehandling måste bli säkrare *Sten Landahl, Inger Nordin Olsson*

1996 Modern demensvård på gång tack vare nationella riktlinjer *Katarina Nägga, Lennart Minthon, Maria Eriksdotter*

2000 Psykisk sjukdom hos äldre vanligare än demens *Ingvar Karlsson, Ingmar Skoog*

Illustrationer i temat:
Elisabet Ericson

GÄSTREDAKTÖR

EVA NILSSON BÅGENHOLM (presentation, se artikel härintill) har som gästredaktör bistått redaktionen med planering, granskning och artikelurval.

Läkartidningens teman ska förstärka det medicinska innehållet och ge en helhetsbild av aktuella medicinska områden. Nästa tema, i Läkartidningen nr 11/2014, som utkommer den 12 mars, kommer att vara Barns mat.